

Юридичні науки

УДК 343.97:343.77

Губарь Євгенія Андріївна

студентка

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Губарь Евгения Андреевна

студентка

Национального юридического университета имени Ярослава Мудрого

Gubar Evgenia

Student of the

Yaroslav Mudryi National Law University

Науковий керівник:

Гальцова Олена Володимирівна

кандидат юридичних наук

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

**ЧИННИКИ, ЯКІ ОБУМОВЛЮЮТЬ ЕКОЛОГІЧНУ ЗЛОЧИННІСТЬ
ФАКТОРЫ, КОТОРЫЕ ОБУСЛАВЛИВАЮТ ЭКОЛОГИЧЕСКУЮ
ПРЕСТУПНОСТЬ**

FACTORS THAT DETERMINE ECOLOGICAL CRIMINALITY

Анотація. У статті автор розглядає чинники, які обумовлюють екологічну злочинність. Автор вказує різні підходи до визначення поняття екологічна злочинність, аналізує елементи, що становлять основу криміногенної детермінації екологічної злочинності.

Ключові слова: екологічна злочинність, детермінація, чинники, екологічна криза, політична злочинність, латентність.

Аннотация. В статье автор рассматривает факторы, которые обуславливают экологическую преступность. Автор указывает различные подходы к определению понятия экологическая преступность, анализирует элементы, составляющие основу криминогенной детерминации экологической преступности.

Ключевые слова: экологическая преступность, детерминация, факторы, экологический кризис, политическая преступность, латентность.

Summary. In the article is considered the factors that determine ecological criminality. The author points out different approaches to the definition of ecological criminality, analyzes the elements that form the basis of criminogenic determination of environmental criminality.

Key words: ecological criminality, determination, factors, ecological crisis, political criminality, latency.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням екологічної злочинності та чинників, які її обумовлюють, займалися як вітчизняні так і зарубіжні вчені в галузі кримінології, екологічного та кримінального права, серед яких, Жевлаков Е.М., Гетьман А.П., Шемшученко Ю.С., Костенко О.М., Забавко Р.А., Джунусова Д.Н., Турлова Ю.А.

Формулювання цілей статті. Метою даної роботи є визначення та аналіз чинників, які обумовлюють екологічну злочинність.

Виклад основного матеріалу. Однією з основних функцій держави є боротьба зі злочинністю. Відповідно до статті 16 Конституції України забезпечення екологічної безпеки на території України є обов'язком держави. На сьогодні, особливого значення набуває боротьба саме з екологічною злочинністю.

В юридичній науці не існує єдиного підходу до визначення поняття екологічної злочинності. Проте, аналізуючи роботи різних науковців, її можна розглядати в двох аспектах: по-перше, екологічна злочинність визначається як *сукупність злочинів*, що посягають на екологічну безпеку, а також опосередковано на життя і здоров'я людей [2, с. 122]; по-друге, екологічна злочинність розглядається як *соціально-правове, історично мінливе, масове явище*, що включає в себе сукупність всіх злочинів (кримінально караних діянь), скоєних в конкретному суспільстві (державі) за той чи інший період часу, і що характеризується відповідними кількісними і якісними показниками [1, с. 17].

Кожне із запропонованих визначень є не зовсім неповним, оскільки не охоплює всіх ознак характерних екологічній злочинності. Турлова Ю.А. при дослідженні поняття екологічна злочинність, зазначає, що екологічну злочинність можна визначити як соціальне явище, що має небезпечний для суспільства, об'єктивно-функціональний, соціально-конструктивний характер, що проявляє себе в поведінці, яка заборонена кримінальним законодавством, та посягає на навколишнє природне середовище чи його окремі об'єкти, створюючи небезпеку біологічним основам існування людства [3, с. 244]. На нашу думку, це визначення більш точно і повно характеризує екологічну злочинність.

Розглядаючи причини екологічних злочинів та інших правопорушень, пов'язаних з незаконним впливом на природне середовище, погіршенням її якості, як джерела криміногенного впливу на навколишнє середовище Жевлаков Е.Н. виділяє чотири групи елементів, що становлять основу криміногенної детермінації:

- 1) *виробничо-технологічна основа детермінації* (обсяг і структура промислового і сільськогосподарського виробництва, транспорту, військового, наукового та інших видів впливів; нераціональне з позицій

екології розміщення продуктивних сил; протиріччя між екологічними і економічними ринковими інтересами);

2) *екологічна основа детермінації* (стан природних об'єктів, генетичного фонду людини, тварин, рослинності; придатність природних ресурсів до використання у виробництві і в якості довкілля; кліматичні, географічні та інші фактори, впливають на поведінку людини, що визначають характер його праці, звичаї, традиції, самосвідомість і т.п.);

3) *поведінкова основа детермінації* (діяльність адміністративно правового механізму управління в галузі охорони і використання природного середовища; організаційно-управлінські цілі і завдання; акти поведінки в сфері виробництва, побуту, наукових досліджень, оборони, консервативної охорони природного середовища, комунікації та ін.);

4) *соціально-демографічна основа детермінації* (статевовікова структура населення, його чисельність; просторове розселення, співвідношення міського і сільського населення, його концентрація та ін.; рівень екологічної освіти населення; рівень екологічного виховання) [4, с. 32].

Дослідивши наукові роботи щодо екологічної злочинності, можна виділити три основних чинники, що обумовлюють екологічну злочинність, серед них:

- 1) екологічна криза;
- 2) політична злочинність;
- 3) латентність екологічної злочинності.

Рівень екологічної кризи. На думку К.Г. Клетневої економічні, соціальні, політичні, духовні та правові причини і умови екологічної злочинності слід розглядати через ознаки **екологічної кризи**, якими є: нерівномірні демографічні зміни (демографічний вибух і демографічний спад) по окремим територіям і країнам; урбанізація населення; науково-технічний прогрес; нераціональне ведення сільськогосподарського

виробництва; знищення лісового фонду; ведення господарської діяльності з порушенням екологічних вимог; соціально-економічна і політична напруженість між державами і всередині їх; недосконалість законодавства [4, с. 30]. Тобто, всі перераховані ознаки виступають чинниками, які опосередковано обумовлюють екологічну злочинність.

Політична злочинність. Політична злочинність є сукупністю злочинів проти держави (state (government) crimes), а також злочинів представників влади по відношенню до населення (government crimes against people). (Дж. Роебак, С. Вібер, В. Чеймблїс та ін) [5].

Реальний негативний трансформаційний аспект політичної злочинності з'явився на початку третього тисячоліття, зокрема, це вектори зовнішньополітичної, міжнародної злочинної діяльності в боротьбі за природні ресурси. Політична та екологічна злочинність набувають все більшої площі *спільної інституційної взаємодії*. При чому, якщо до останнього часу превлюючими напрямками політичної кримінальної активності у сфері доступу до природних ресурсів були забезпечення контролю за вигодуванням вуглеводнів, а також блокування розвитку технологій альтернативної енергогенерації (в тому числі й з невичерпних джерел енергії), то у найближчій перспективі до них долучиться й контроль над запасами прісної води [6, с. 257].

Враховуючи нестабільну як економічну, так і політичну нестабільність в нашій країні, можна цілком погодитися з думкою Орлового Ю.А., що сучасна наукова думка вже зараз має рішуче зорієнтуватись на вироблення механізмів самозбереження людства від найбільш руйнівних наслідків політики – екологічного занепаду, наростаючої загрози знищення екосистем, біологічних видів, інтенсифікації злочинності. Згубна політика, що послуговується нерозумним у планетарних масштабах економічним цілям, має віднайти однозначну свою оцінку та відповідні контрзаходи. Там де прояви

політики є загрозою Природі (у широкому її розумінні), людяності, як розумної соціовітальності, – там вона однозначно злочинна [6, с. 185]. Отже, необхідно вважати політичну злочинність чинником, який обумовлює екологічну злочинність.

Латентність екологічної злочинності. Латентна злочинність - це сукупність фактично вчинених, але не виявлених і не зареєстрованих, або виявлених і не зареєстрованих злочинів. Особливість латентності екологічної злочинності полягає в екологічній шкоді. Оскільки, екологічна шкода сама по собі є латентною, тобто наслідки цієї шкоди можуть з'явитися через досить тривалий період часу.

До обставин, які обумовлюють латентність екологічної злочинності учені відносять:

- недосконалість чинного законодавства, невідповідність регульованих ним інтересів реальності. Тоді, коли держава зацікавлена в подальшій експлуатації природних ресурсів в інтересах економічного зростання, не може бути й мови про ефективну практику притягнення винних осіб до відповідальності;

- недосконала система статистичного обліку в нашій державі, боротьба за показники призводять до того, що несумлінні працівники свідомо порушують закон, часто інструкції складено таким чином, що вони сприяють неякісному та неповному фіксуванню правопорушень;

- –низький рівень соціальної активності громадян. Це несприятливо позначається на загальній статистиці реєстрації екологічних злочинів. Люди, часто стають свідками аварій на підприємствах, викидів забруднюючих речовин, незаконного вилову риби, незаконного полювання на тварин і т.д., не звертаються в компетентні органи для захисту фактично власних прав [7, с. 57].

Враховуючи вищезазначене, можна зробити висновок - екологічна злочинність має подвійну латентність, що безумовно виступає чинником, який її обумовлює.

На сьогодні, суспільство потребує докорінного перегляду способів охорони навколишнього середовища. На разі, необхідним є реформування всієї системи протидії екологічним злочинам, в яку входить парадигма екологічної освіти, механізми соціального контролю, екологічного порядку і екологічної безпеки, технічні нормативи і системи автоматизованого контролю. Екологічна злочинність, зокрема, чинники, які її обумовлюють, є досить актуальною науковою темою, і потребує додаткових досліджень в аспекті виявлення і попередження екологічних злочинів.

Література

1. Алексеев А.И. Криминология. Курс лекций. М., 1999. С. 17; Криминология: Учебник / Под ред. проф. В.Д. Малкова. М.: Юстицинформ, 2004.
2. Курс криминології. Особлива частина : підручник / під заг. ред. доктора юридичних наук, професора Джужи О.М. – К., 2001. – С. 151.
3. Феномен екологічної злочинності: питання криминологічної дефініції / Ю. А. Турлова // Держава і право. Юридичні і політичні науки. - 2014. - Вип. 66.
4. Экологическая преступность и ответственность за экологические преступления : специализированный учебный курс / Д.Н. Джунусова ; – Саратовский Центр по исследованию проблем организованной преступности и коррупции. — Саратов : Изд-во ФГБОУ ВПО «Саратовская государственная юридическая академия», 2013. – 200 с
5. Сморгунова А. Л. Политическая преступность: критическая криминология и междисциплинарный подход / А. Л. Сморгунова

[Електронний ресурс]. – Режим доступу :
<http://www.politex.info/content/view/201/30/>

6. Політико-кримінологічна теорія протидії злочинності : монографія/
Ю. В. Орлов. – Харків : Діса плюс, 2016. – 656 с.
7. Забавко Р.А. Экологическая криминология: учебное пособие / Р.А.
Забавко. – Иркутск: ФГКОУ ВПО ВСИ МВД России, 2013. – 94 с.